

Katedra filozofie FF Ostravské univerzity v Ostravě
Česká společnost pro studium Aristotela a jeho myšlenkového odkazu
Centrum pro studium středověké společnosti a kultury – VIVARIUM FF OU

Λογος και Θεος

Ostrava, 1. 9. 2014

Místo konání konference:

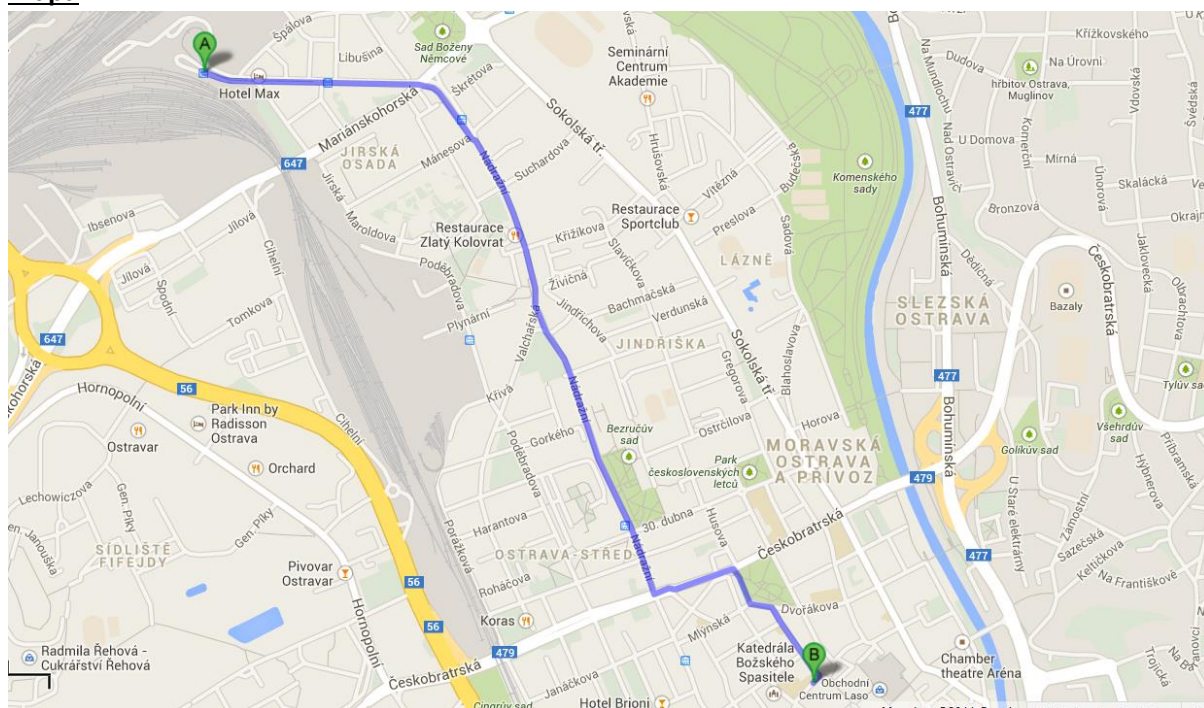
Adresa: Filozofická fakulta Ostravské univerzity

Reální 5

701 03 Moravská Ostrava

Místnost: Banketní místnost (přízemí budovy D)

Mapa:

Ze zastávky *Hlavní nádraží* (A) tramvají č. 1, 2, 8 na zastávku *Elektra* (cca 9 min jízdy). [Ze zastávky Elektra](#) 10 metrů zpět na přechod. Přejdete silnici a poté stále rovně (podchodem ke [Katedrále Božského Spasitele](#), kterou obejdete zprava a dále rovně, kolem parkoviště) až na ul. *Reální* (B), kde se nachází budova Filozofické fakulty ([Reální 5, budova D; DM](#)). Konference se koná v banketní místnosti (přízemí vlevo) – bližší informace na vrátnici (nalevo po vchodu do budovy).

Program konference:

9:55 – 10:00	Zahájení konference	
10:00 - 10:30	Karel Sebel: <i>Čistá forma – bůh a logika?</i>	5
10:30 - 11:00	Filip Svoboda: <i>Kontextuální vlivy na Aristotelovo myšlení a na interpretaci teologie v rámci Corpus Aristotelicum</i>	6
11:00 - 11:30	Josef Petrželka: <i>Theos kai kosmos</i>	7
11:30 - 12:00	Martin Zielina: <i>„Výměr nehybné podstaty“ (λόγος τῆς ἀκινήτου οὐσίας)</i>	8
12:00 - 12:30	Kryštof Boháček: <i>Sókratova bezbožnost mezi logem a logismem</i>	9
12:30 - 13:30	Přestávka	
13:30 - 14:00	Lukáš Lička: <i>Boží ideje a aristotelská nauka o duši: Jan Duns Scotus a Petr Auriol</i>	10
14:00 - 14:30	David Černý: <i>Dialetheismus a princip sporu</i>	11
14:30 - 15:00	Antonín Dolák: <i>Nemožnost Aristotelova "důkazu" zákona sporu a role zákona sporu ve struktuře jáství</i>	12

ABSTRAKTY

Karel Sebel: Čistá forma – bůh a logika?

Mgr. Karel Šebela, Ph.D.

Katedra filozofie FF UP Olomouc

Email: karel.sebela@upol.cz

Již od svého založení u Aristotela vykazuje logika nápadné zaměření se na formu argumentace. Toto rozlišování mezi formou a obsahem hraje dodnes v logice klíčovou roli a je ne náhodou nazýváno hylemorfismem v logice. V moderní logice důraz na formu převážil natolik, že formální logika se stala téměř synonymem pro logiku a časy, kdy např. Masaryk ještě píše Materiální logiku, se zdají být téměř zapomenuty.

Na druhé straně, nejméně již od Xenofanovy kritiky náboženského antropomorfismu vykazuje filozofická teologie tendence chápat boha jakožto přísně racionální entitu, ideálně zbavenou veškerých (zejména těch nemravných) emocí. Toto pojetí dosahuje svého vrcholu v Aristotelově koncepci boha, jehož jedinou činností je myšlení. Tento bůh je zároveň čistou formou, není smíšen s jakoukoli látkou. Hledání souvislostí mezi ryzí formalitou logiky a koncepcí boha jako čisté formy je tedy také hledáním společných zdrojů racionality a mravnosti.

Filip Svoboda: Kontextuální vlivy na Aristotelovo myšlení a na interpretaci teologie v rámci Corpus Aristotelicum

Mgr. Filip Svoboda

Katedra filozofie FF OU Ostrava

Email: Mgr. Filip.Svoboda@gmail.com

Příspěvek se bude týkat kontextu vzniku Aristotelových filosofických úvah a především možných vlivů na jejich podobu. Směr nám při tom bude udávat otázka po Aristotelově možné teologii či jakémukoli jinému vztahu k θεός. Za pomoci biografických informací o Aristotelově životě na pozadí, budeme postupně hledat vlivy na jeho dílo. Zkoumat tak budeme možné vlivy řeckého náboženství či jiných náboženských kultů v přílehlých oblastech. Dále se budeme snažit vystopovat možné intelektuální vlivy na jeho dílo ať již filosofického, vědeckého nebo náboženského charakteru. Tyto poznatky nám poskytnou prisma, kterým budeme nahlížet především strukturu a vzájemné vztahy jeho textů, ať již z raných či pozdních období Aristotelova života. V takto nastíněné struktuře textů se pokusíme opět nahlédnout na Aristotelovu teologii skrze, pro tuto debatu zásadní, knihu Λ. Soustředit se budeme nejenom na její místo ve struktuře Aristotelových textů, ale také na možné návaznosti na jiné Aristotelovy texty, relevantní vzhledem k naší otázce po Aristotelově možné teologii.

Josef Petrželka: *Theos kai kosmos*

Phdr. Josef Petrželka, Ph.D.

Katedra filozofie FF MU Brno

Email: josef@phil.muni.cz

V první knize spisu O nebi a v některých částech knihy druhé uvažuje Aristotelés o celku kosmu i o jeho částech na „fyzikální“ rovině, tj. snaží se určit jejich látku, a skrze ni následně vysvětlit pozorované procesy. V rámci tohoto výkladu se často odvolává přímo na spis Fyzikači přebírá jeho závěry. Podobný přístup k výkladu se objevuje také v závěru spisu O vzniku azániku, příp. v první knize Meteorologiky. Na této rovině by se zdálo, že podle Aristotelafunguje kosmos na základě vlastností prvního (nebo pátého) živlu, jenž je sice dokonalejší nežoheň, voda, vzduch, země, ale druhově se jedná o totéž jsoucno.

Avšak v některých pasážích druhé knihy O nebi (3. a zvláště 12. kap.) jsou najednou pro výklad nebeských těles či celého nebe použity teleologické či přímo teologické motivy: Klade se otázka, jak nebeská tělesa svými pohyby dosahují dobra, přičemž jsou považována za oduševněná a živá a za bytosti, které záměrně směřují ke svému cíli.

V tom případě se otevírá prostor pro prvního nehybného hybatele ze XII. knihy Metafyziky, který má vše uvádět do pohybu jakožto účel a cíl. Nejprve je od jeho dokonalosti odvozen pohyb „prvního nebe“, tedy otáčení „sféry stálic“, následně i pohyby jednotlivých bloudících těles.

Jestliže je však jejich pohyb zapříčiněn dobrem nehybného hybatele, je ještě nezbytné předpokládat první těleso (tradičně nazývané aithér), jehož vlastností má být dokonalý pohyb v kruhu? Jinak řečeno, jsou tyto dva přístupy k výkladu kosmu slučitelné, nebo se vylučují? Ve svém příspěvku se pokusím tuto otázku zodpovědět.

Martin Zielina: „Výměr nehybné podstaty“ (λόγος τῆς ἀκινήτου οὐσίας)

Mgr. et Mgr. Martin Zielina

Katedra filozofie FF UP Olomouc

Email: z.mart@seznam.cz

Aristotelés si nad každé jiné vědění považuje „teologii“ (θεολογική) neboli „první filosofii“ (πρώτη φιλοσοφία), protože v rámci jeho členění vědění na teoretické, praktické a produktivní mají primát právě teoretické vědy a z nich je to teologie, jež by se měla zabývat nehybnou podstatou (οὐσία ἀκίνητος) (srv. Met. E 1026a20-31). V příspěvku se budu zabývat tím, jaký je vztah mezi víceznačným termínem λόγος a „nehybnou podstatou“ (οὐσία ἀκίνητος). Aristotelés ve spise O částech živočichů (PA 644b23 nn.) hovoří o dvou skupinách podstat (věčné a pomíjivé), jimž přisuzuje jiný druh přitažlivosti. Božské podstaty jsou nezrozené a nepomíjivé (PA 644b23), resp. božské, ale obtížně zkoumatelné, zatímco podstaty (např. živočichové), které mají podíl na rození a umírání jsou přístupnější ke zkoumání, protože mezi nimi žijeme. V první části příspěvku se tedy pokusím vysvětlit vztah mezi termíny λόγος a οὐσία u druhé skupiny pomíjitelných živočichů a v druhé části u prvních božských podstat.

Kryštof Boháček: Sókratova bezbožnost mezi logem a logismem

Mgr. Kryštof BOHÁČEK, Ph.D.

Katedra filozofie FF ZCU Plzeň

Email: bohacek@kfi.zcu.cz

Sókratés byl v antice tradičně jmenován mezi kandidáty na ateistické myslitele. Podrobíme toto starověké klišé kritickému srovnání s textovou evidencí Platónových dialogů Euthyfrón, Ión a Apologie.

Lukáš Lička: Boží ideje a aristotelská nauka o duši: Jan Duns Scotus a Petr Auriol

Mgr. Lukáš Lička

Katedra filozofie FF OU Ostrava

Email: magriban@gmail.com

Na přelomu 13. a 14. stol. ve výkladu poznání převládal aristotelský přístup, podle něž rozumové poznání předpokládá přítomnost smyslů – ty poskytují informace o vnějším světě, z nichž je abstrakcí získána intelligibilní vrstva reality. Tento přístup se však jevil jako ne zcela vhodný v případě bytostí jako jsou Bůh či andělé, o nichž doboví myslitelé předpokládali, že jsou schopni rozumového poznání, ale že zároveň nemají tělo a tudíž nedisponují smyslovými mohutnostmi poskytujícími materiál pro abstrakci.

Pro popis poznání u takových bytostí se tedy hledaly nové explanační a terminologické přístupy. V první části příspěvku proto načrtnu výklad Božích idejí podle Dunse Scota (1265/66 – 1308), který je vlivným příspěvkem k této problematice. Ve druhé části příspěvku se zaměřím na františkána o generaci mladšího – Petra Auriola (asi 1280 – 1322). Auriolův přínos spočívá v tom, že řečený Scotův výklad přenesl i na lidské poznání, a to nejen rozumové, ale dokonce i smyslové. Jak se ukáže, tato strategie přináší zajímavé důsledky pro aristotelskou nauku o duši – konkrétně v otázce, co je předmětem jednotlivých kognitivních mohutností, a dále v otázce, v čem se tyto mohutnosti navzájem odlišují.

David Černý: Dialetheismus a princip sporu

PhDr. David Černý

Ústav státu a práva AV ČR v.v.i.

Email: david.p.cerny@gmail.com

Aristoteles nazýval princip sporu βεβαιότητα πασῶν ἀρχή - firmissimum omnium principiorum. Polský logik Łukasiewicz o principu sporu napsal, že se jedná o nejjistější zákon myšlení a reality a pouze blázen by ho mohl popírat. To bylo v roce 1910, dnes jeho poplatnost popírá leckdo. Dialetheismus tvrdí, že existují výroky, které jsou současně pravdivé a nepravdivé a opírá se při tom o parakonzistentní logiky, které nejsou explozivní (neplatí pro ně *ex contradictione sequitur quodlibet*). Ve svém příspěvku představím různé formulace principu sporu (syntaktické, logicko-sémantické, metafyzické, pragmatické) a stručně uvedu základní ideje parakonzistentních logik. Poté se zaměřím na formu racionality známou jako ἔλεγχος a ukáži, že je v jejím rámci možno dokázat, že princip sporu popřít nelze.

Antonín Dolák: Nemožnost Aristotelova "důkazu" zákona sporu a role zákona sporu ve struktuře jáství

PhDr. et Mgr. Antonín Dolák, Ph.D.

Katedra filozofie FF OU Ostrava

Email: antonin.dolak@osu.cz

Aristoteles osciluje mezi pojetím, že zákon sporu dokázat nelze, ale je daný, a koncepcí, že důkaz je v podstatě pragmatický: nelze myslet a jednat jinak. S druhým pojetím nesouhlasím, spíše se přikláním k Wittgensteinově pojetí v jeho spisu "O jistotě": zákon sporu je nedokazatelný a nepředstavuje dokonce ani žádné vědění či pozitivní poznání, protože o poznání lze pochybovat a je falzifikovatelné, zatímco princip sporu poznání zakládá, tvoří jeho logickou kostru. Je nesmyslné s Aristotelem říkat, že zákon sporu je dokazatelný nebo nedokazatelný, že platí nebo neplatí. O zákonu sporu nelze pochybovat, protože pochybnost zakládá. Nelze ho dokázat, protože garantuje smysluplnost každého důkazu i smysl každého smyslu a významu. Zákon sporu tvoří také základní kostru struktury jáství, které - vedle sebezáchovného pudu a své časové formy - není ničím utvářeno tak silně. Zákon sporu dává jáství základní jednotu, která se každým okamžikem mění, ale zákon sporu dává jáství - už podle Fichteho - základní kontinuální identitu. Důležité je říci, že zákon sporu není pravdivý, ale je základem každé další pravdy, je to nutná danost, která každou další nutnost a danost - včetně své vlastní - zakládá. Nutnost a danost, založené zákonem sporu, byly v tvrzení o nutné danosti zákona sporu autoreferenčně užity na něj samotný, což je do důsledku vzato také chybné pojetí: zákon sporu je jednoduše všudypřítomnou konstantou lidského myšlení a víme o jeho přítomnosti zase jen díky jemu samotnému.